

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Васянович Євгенія Андріївна, 1994 року народження, громадянка України, освіта вища: закінчила у 2017 році Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна за спеціальністю «Прикладна лінгвістика», працює старшим викладачем кафедри загального та прикладного мовознавства в Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна, Міністерства освіти і науки України, виконала акредитовану освітньо-наукову програму «Філологія».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, Міністерства освіти і науки України, м. Харків від 01 квітня 2026 року № № 0114-1/120 у складі:

Голови разової спеціалізованої вченої ради -

Чекарева Євгенія Сергіївна, доктор філологічних наук, доцент, декан філологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Рецензентів -

Бутко Софія Григорівна, кандидат філологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри української мови Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Літвінова Інна Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Офіційних опонентів -

Шитик Людмила Володимирівна, доктор філологічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри українського мовознавства і прикладної лінгвістики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Вінтонів Михайло Олексійович, доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

на засіданні 05 червня 2026 року ухвалила рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки Васянович Євгенії Андріївни на підставі публічного захисту дисертації «Асоціативні поля концептів ВІЙНА і МИР у лінгвокультурній свідомості студентів-гуманітаріїв» за спеціальністю 035 Філологія.

Дисертацію виконано в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, Міністерства освіти і науки України, м. Харків.

Науковий керівник Дубовик Наталія Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри загального та прикладного мовознавства Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Аналіз змісту дисертаційної роботи засвідчив, що вона відповідає вимогам пункту 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022

року № 44 (зі змінами). Дисертація містить науково обґрунтовані результати, характеризується внутрішньою єдністю, логічною послідовністю викладу матеріалу та самостійністю виконаного дослідження.

Здобувачка має 6 наукових публікацій за темою дисертації, які опубліковані у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України:

1. Васянович, Є. (2020). Психолінгвістичний аналіз асоціативного поля війна як фрагменту мовної картини світу українських студентів-гуманітаріїв. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації, 31(70), 13–17.

2. Васянович, Є., & Дубовик, Н. (2021). Асоціативні зв'язки стимулів МИР і ВІЙНА: семантичне наповнення (на матеріалі ланцюжкового асоціативного експерименту зі студентами-гуманітаріями). Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія, (88), 74–78.

3. Васянович, Є., & Дубовик, Н. (2021). Асоціативний експеримент у період пандемії. Актуальні питання гуманітарних наук, (44), 121–127.

4. Васянович, Є. (2023). Асоціативне поле нація як фрагмент мовної свідомості студентства. Актуальні питання гуманітарних наук, (6), 155–158.

5. Васянович, Є. (2024). Асоціативні поля ворог, друг, ворожнеча, дружба (семантичний вимір). Актуальні питання гуманітарних наук, (75), 177–181.

6. Васянович, Є., & Дубовик, Н. (2025). Семантика полів солдат, захисник, зброя (на матеріалі асоціативного експерименту зі студентами-гуманітаріями). Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія, (73), 9–13.

У дискусії взяли участь голова і члени спеціалізованої вченої ради.

● **Голова спеціалізованої вченої ради** Чекарева Євгенія Сергіївна, доктор філологічних наук, доцент, декан філологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

● **Рецензент** Бутко Софія Григорівна, кандидат філологічних наук, доцент, в.о. завідувача кафедри української мови Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Зауваження:

1. У методологічній частині бажаним є більш розгорнуте пояснення засад відбору стимульних слів. Зокрема, потребує уточнення логіка виокремлення як окремих стимулів лексем *друг*, *ворог* і водночас *дружба*, *ворожнеча*. Так само варто конкретизувати положення про те, що аналіз попередніх праць, зокрема Кирилюк, 2019; Микитів, 2019; Терехова, 2014; Чмир & Яворська, 2018, «допоміг додати стимули *агресор*, *захисник*, *перемога*, *поразка*, *визволення*, *завоювання*, *воля*, *неволя*» (с. 66). Доцільно чіткіше пояснити, у який спосіб попередні студії вплинули на цей добір: за якою логікою, параметрами чи семантичними ознаками.

2. У емпіричній та висновковій частинах бажано чіткіше окреслити, яку саме інтерпретаційну інформацію про лінгвокультурну свідомість дає поділ реакцій на вербально прості та вербально складені, оскільки наразі цей компонент подано переважно у констатаційному ключі.

3. Корисним було б детальніше прокоментувати ті російськомовні реакції, що не мали українськомовних відповідників, наприклад, на стимул **мир**: *земной шар*; *космос*; *место для шага вперед*; *9 мая*; *труд*, *май*; *я*; *яд*; *добрий слова*; *договоренность*;

отсутствие угрозы; сознание тощо. Такі одиниці можуть бути релевантним індикатором дискурсивного впливу російськомовного інформаційного поля на лінгвокультурну свідомість респондентів.

4. У третьому розділі подекуди не до кінця очевидно є логіка виокремлення семантичних груп, які можуть частково перетинатися. Так, у полі лексеми *дружба* виокремлено групи «емоції і ставлення» та «веселощі», при цьому ядерною реакцією другої групи є лексема *радість*, що належить до базових емоцій. У подібних випадках доцільно або уточнити критерії групування, або окремо показати, які саме ознаки дозволяють розмежувати в контексті запропонованої моделі «емоції» та «веселощі».

Рецензент

Літвінова Інна Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української мови Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Зауваження:

1. У зв'язку з тим, що збір опрацьованого матеріалу здійснювався впродовж 2020–2021 років – до початку повномасштабної збройної агресії проти України – постає проблема верифікації стійкості змодельованих асоціативних структур. Оскільки подальша ескалація воєнного конфлікту посилила трансформаційні процеси в суспільній ментальності, виникає питання: чи можна вважати виявлену структуру асоціативних полів стійкою, чи вони становлять лише специфічний історичний зріз, що має ретроспективну цінність для порівняльних студій.

2. При використанні ланцюгового методу (кілька реакцій на один стимул) існує ризик, що кожна наступна асоціація віддаляється від основного стимулу. Як під час дослідження працювали з проблемою так званого «семантичного дрейфу», коли третя чи четверта реакція респондента стосується вже не слова-стимулу, а його попередньої асоціації?

3. У роботі зазначено, що графічні реакції не увійшли до загальної класифікації, а утворили окрему групу, проте їх неодноразово згадано в підрозділах третього розділу (зокрема, для стимулів МИР, ВІЙНА, ДРУЖБА, ЗБРОЯ, СПОКІЙ, ЗЛАГОДА), а також включено до загальної кількісної статистики отриманих реакцій. Виникає питання про те, як ці одиниці корелюють із лексемами в статистичних підрахунках і наскільки це є логічним. Також дискусійним є питання щодо об'єктивності інтерпретації графічних символів, зокрема з'ясування значення «смайликів на позначення піци та сміху» (с. 116) або «смайлика на позначення мозку» (с. 181).

Офіційний опонент

Шитик Людмила Володимирівна, доктор філологічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри українського мовознавства і прикладної лінгвістики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Зауваження:

1. Класичною вимогою до архітекτονіки наукового тексту є наявність т. зв. преамбули - короткого вступного фрагмента, що слугує «містком» між назвою розділу та його конкретним наповненням, допомагаючи читачеві зрозуміти логіку переходу від загальної проблеми до аналізу її окремих аспектів у підрозділах. Наявність такого складника демонструє здатність автора до узагальнення та структурування матеріалу ще до початку докладного аналізу конкретних підпитань. Відсутність вступного тексту створює ефект «обірваності». Уважаємо, що варто було б на початку кожного розділу дисертації окреслити коло питань, які будуть розглянуті далі, аби забезпечити системність викладу та сформувані цілісне уявлення про наповнення цього структурного елемента роботи.

2. Потребує уточнення опис апробації результатів дослідження: бажано чітко корелювати її з логікою викладу та завданнями розділів дисертації. У висновках до розділів доцільно подати відомості про публікації, що відображають теоретичні

положення та практичні результати кожного структурного компонента роботи. Окрему увагу варто приділити висвітленню особистого внеску здобувачки в працях, опублікованих у співавторстві, чітко зазначити конкретні результати, отримані нею особисто.

3. Аналіз асоціативних полів містить деякі дискусійні моменти. Дисертантка неодноразово зауважує про можливість різнотлумачень окремих реакцій, зокрібно належних до семантичної групи «Довкілля», оскільки «подібні припущення підтверджуються лише після додаткового анкетування (усного чи письмового)» (с. 105-106). Можливо, варто було б назвати цю групу «Довкілля та оточення»? Див. деякі дискусійні моменти: під час аналізу асоціативного поля НАЦІЯ (с. 98) до семантичної групи «Довкілля» зараховано асоціацію Андрій Білецький, ДРУГ - собака, пес, ДЕРЖАВА - податки та ін. Неоднозначно сприймаємо вналежнення до вербально складених реакцій приєменниково-відмінкових словоформ [наприклад, між сусідами (с. 121), над собака, пес, ДЕРЖАВА - податки та ін. Неоднозначно сприймаємо належнення до вербально складених реакцій приєменниково-відмінкових словоформ [наприклад, між сусідами (с. 121), / собою (с. 125) та ін.], що становлять одну граему.

4. Погоджуємося з дисертанткою, що розуміння того, як молоде покоління носіїв мови концептуалізує мир і війну, сприятиме реконструкції лінгвокультур: картини світу українців в умовах до повномасштабного вторгнення і репрезент певний «зліпок» часу, що дасть змогу використовувати матеріал у подальши зокрема порівняльних, дослідженнях. З огляду на це, цікаво було б простежити сучасні реакції в межах деяких асоціативних полів, наприклад ПЕРЕМОГА. Чи досліджували Ви такі асоціації? Можливо, описували їх в останніх наукових публікаціях?

5. Мовностилістичне оформлення дисертаційної праці виконане на належному рівні, однак трапляються мовні й технічні огріхи, що потребують редагування. Варто звернути увагу на випадки недотримання синтаксичних норм, зумовлені ненормативним уживанням пасивних конструкцій, які порушують граматичний лад української мови [напр.: Надійність отриманих результатів забезпечено поєднанням різних методів... (с. 25); Лінгвоперсонологія об'єднує різні підходи до вивчення МО, оскільки диференціюється на загальну, соціумну та лінгвокультурну персонологію (с. 29) тощо]; правопис соціальних мереж (див. с. 65), зокрема, правильне відтворення їх кирилицею відповідно до норм «Українського правопису» як стандарту державної мови; доцільність використання зовнішніх (лапок-ялинок) і внутрішніх (лапок-лапок) лапок (с. 98), якщо в межах цитати є фрагмент, узятий у лапки; зовнішніх (квадратних) і внутрішніх (круглих) дужок, щоб унеможливити використання поряд двох круглих дужок (с. 130 та ін.), тощо.

Офіційний опонент

Вінтонів Михайло Олексійович, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. Зауваження:

1. Дисертантка демонструє комплексний підхід в аналізі асоціативного поля концептів ВІЙНА і МИР у лінгвокультурній свідомості студентів-гуманітаріїв, проте окремі твердження потребують додаткового уточнення. Зокрема автор зазначає, що «МИР є первинним, природним і бажаним станом, тоді як ВІЙНА - вторинним, реактивним, зумовленим зламом звичного порядку речей. Така асиметрія проявляється навіть у способах формування приєдерних зон: у полі миру домінують уявлення про дім, родину, дружбу, довіру, природу та побутові маркери безпеки, натомість у полі війни - конкретні процеси руйнування, насилля, бойових дій, а також актори конфлікту. Таким чином, мир постає як норма існування, війна - як радикальне її порушення» (с.213). На нашу думку, це певне спрощення процесів, ситуація є значно складнішою у філософському й лінгвокультурологічному вимірі.

2. По-друге, дисертантка докладно зупиняється на різних підходах до дослідження концептів, слушно вказуючи на відсутність єдиного визначення цього поняття, що зумовлене об'єктивними чинниками, а саме багатоаспектністю цього явища. Проте в роботі не запропоновано робочої дефініції концепту, що достатньо чітко окреслювало б предмет дослідження.

3. По-третє, дискусійним є твердження авторки, що «мовні закони зробили неможливим використання російською в державних та освітніх установах» (с. 73), зокрема мої соціолінгвістичні дослідження мовної ситуації в місті Києві упродовж 2023-2026 років не підтверджують цієї тези.

4. По-четверте, постає питання, чи впливають на реакції респондентів їхні гендерні характеристики? Чи є такі характеристики суттєвими в побудові асоціативних полів досліджуваних концептів?

5. По-п'яте, у роботі трапляються стилістичні, орфографічні та пунктуаційні помилки.

Усі висловлені зауваження та рекомендації мали дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Результати відкритого голосування:

«За» ___ 5 ___ членів ради,

«Проти» ___ - ___ членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада присуджує Васянович Євгенії Андріївні ступінь доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія.

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової спеціалізованої вченої ради

Євгенія Чекарева

Євгенія ЧЕКАРЕВА